

A Causal Relationship Model Affecting People's Participation in Waste Management in Local Administrative Organizations in the Northeastern Region

Sutep Raksapol¹, Phakdee Phosing² and Saovalak Kosonkittumporn³

¹Doctor Student of Public Administration Program, Faculty of Political Science and Public Administration, Rajabhat Mahasarakham University, Thailand

^{2,3} Faculty of Political Science and Public Administration, Rajabhat Mahasarakham University, Thailand

¹E-mail: Suthepraksapol_jo@hotmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0001-0142-920X>

²Email: eliti_pana@hotmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-1596-9653>

³Email: saovalakkk@hotmail.com, ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-0589-2525>

Received 13/04/2025

Revised 29/04/2025

Accepted 30/04/2025

Abstract

Background and Objective: Waste management is an important issue that affects the quality of life of people and the environment at the local level. The rate of waste is increasing due to the expansion of communities and economic activities. Effective waste management requires cooperation from all sectors, especially the public. This research aims to: (1) study the level of participation in waste management of people in local administrative organizations in the Northeast, (2) study the causal factors that influence people's participation in waste management in local administrative organizations in the Northeast, And (3) create and confirm a model of causal factors that influence people's participation in waste management in local administrative organizations in the Northeast.

Research Methodology: The mixed method research was used, divided into 2 phases: Phase 1 studied the level of participation and causal factors affecting waste management of local people in the Northeastern region. The sample consisted of 400 people in the Northeastern region, obtained by defining the sample group according to Taro Yamane's formula and using the proportional sampling method and simple random sampling method. The data collection tool was a 5-level rating scale questionnaire with a reliability of .729. Data were analyzed using descriptive statistics, mean, percentage, standard deviation, and structural equation analysis (SEM). Phase 2 created and confirmed the participation model in waste management of local people in the Northeastern region. The target group consisted of 20 qualified persons and stakeholders, selected purposively. The research tool used an interview form.

Results: (1) The level of participation in waste management of the people in local administrative organizations in the Northeast region was overall at a high level, (2) Causal factors

that influenced the participation in waste management of the people in local administrative organizations in the Northeast region, ranked by the coefficient of overall influence from highest to lowest, were structural and policy factors, personal factors, and social factors, And (3) factors were able to explain the variation in the participation in waste management of the people in local administrative organizations in the Northeast region by 48.30 percent ($R^2 = 0.483$) significantly. At the .01 level of statistical fit, the model is consistent with the empirical data, P-Value = 0.207, / = 1.630, GFI = 0.994, CFI = 0.992, RMSEA = 0.04, SRMR = 0.03, and 3) the causal relationship factor model affecting the participation in waste management of the people in the local administrative organizations in the Northeastern region as follows: (3.1) Development of structural and policy factors, (3.2) Development of personal factors, And (3.3) Development of social factors. The results of the model confirmation are most appropriate, and experts have consistent opinions.

Conclusion: People in the Northeast participate in waste management to a high degree, with 3 important factors affecting participation: structure and policy, personal factors, and social factors, which predict participation by 48.30 percent. The model used is consistent with the empirical data and has been confirmed by experts as highly appropriate. The main recommendations are to develop structures and policies, promote people's knowledge and attitudes, and create a social environment that supports participation in waste management.

Keywords: Participation; Waste Management; Citizens; Local Government Organization

รูปแบบปัจจัยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะ ของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สุเทพ รักษาพล¹, ภักดี โพธิ์สิงห์² และเสาวลักษณ์ โกศลกิตติอมพร³

¹นักศึกษาลัทธิศาสตรรัฐประศาสนศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

^{2,3}อาจารย์ประจำหลักสูตรสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

บทคัดย่อ

ภูมิหลังและวัตถุประสงค์: การจัดการขยะมูลฝอยเป็นประเด็นสำคัญที่ส่งผลต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน และสิ่งแวดล้อมในระดับท้องถิ่น ซึ่งมีอัตราการเพิ่มขึ้นของขยะจากการขยายตัวของชุมชนและกิจกรรม ทางเศรษฐกิจ การบริหารจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องอาศัยความร่วมมือจากทุกภาคส่วนโดยเฉพาะอย่างยิ่งจากประชาชน การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์การวิจัย (1) เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (2) เพื่อศึกษาปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของประชาชน ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ และ (3) เพื่อสร้างและยืนยันรูปแบบปัจจัย ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของประชาชนในองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ระเบียบวิธีการวิจัย: ใช้ระเบียบ วิธีการวิจัยแบบผสม แบ่งออกเป็น 2 ระยะ ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาการมีส่วนร่วมและปัจจัยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการขยะของประชาชนในองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ กลุ่มตัวอย่าง คือ ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 400 คน ได้มาโดยการกำหนดกลุ่มตัวอย่างตามสูตรของทาร์โร ยามาเน่ และใช้วิธีการ กำหนดสัดส่วนและวิธีสุ่มแบบง่าย เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล เป็นแบบสอบถามมาตราส่วนประมาณค่า 5 ระดับ ค่าความเชื่อมั่น .729 วิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติเชิงพรรณนา ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน และใช้การวิเคราะห์ข้อมูล โดย สมการโครงสร้าง (SEM) ระยะที่ 2 สร้างและยืนยันรูปแบบการมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการขยะของประชาชน ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเขต กลุ่มเป้าหมายผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย จำนวน 20 คน เลือก แบบเจาะจง เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ใช้แบบสัมภาษณ์

ผลการวิจัย: (1) ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมอยู่ในระดับมาก (2) ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วม การบริหารจัดการขยะของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเรียงลำดับค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพลโดยรวมจากมากไปหาน้อย คือ ปัจจัยด้านโครงสร้างและนโยบาย ปัจจัยส่วนบุคคล และ ปัจจัยด้านสังคม โดยทั้งปัจจัยสามารถอธิบายการผันแปรในการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของประชาชนใน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ร้อยละ 48.30 ($R^2 = 0.483$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ ระดับ .01 ซึ่งโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูล เชิงประจักษ์ $P\text{-Value} = 0.207$, $\chi^2/df = 1.630$, $GFI = 0.994$, $CFI = 0.992$, $RMSEA = 0.04$, $SRMR = 0.03$ และ (3) รูปแบบปัจจัยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่

ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ขยะของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนี้ (3.1) การพัฒนาปัจจัยด้านโครงสร้างและนโยบาย (3.2) การพัฒนาด้านปัจจัยส่วนบุคคล และ (3.3) การพัฒนาด้านปัจจัย ด้านสังคม ผลการยืนยันรูปแบบมีความเหมาะสมระดับมากที่สุด และผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน

สรุปผล: ประชาชนในภาคตะวันออกเฉียงเหนือมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะในระดับมาก โดยมีปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม ได้แก่ โครงสร้างและนโยบาย ปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยทางสังคม ซึ่งทำนุบำรุงการมีส่วนร่วมได้ร้อยละ 48.30 โมเดลที่ใช้มีความสอดคล้องกับข้อมูลเชิงประจักษ์และได้รับการยืนยันจากผู้เชี่ยวชาญว่ามีความเหมาะสมสูง ข้อเสนอแนะหลัก คือ ควรพัฒนา โครงสร้างและนโยบาย ส่งเสริมความรู้และทัศนคติของประชาชน และสร้างสภาพแวดล้อมทางสังคมที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ

คำสำคัญ: การมีส่วนร่วม, การบริหารจัดการขยะ, ประชาชน, องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

บทนำ

ปัญหาขยะมูลฝอยในประเทศไทยเป็นหนึ่งในประเด็นสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สุขภาพ และการพัฒนาอย่างยั่งยืนของประเทศ ทั้งในพื้นที่เมืองและชนบท ประเทศไทยมีอัตราการผลิตขยะ ที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะในเขตเมืองใหญ่ การจัดการขยะที่ไม่เหมาะสมและขาดประสิทธิภาพ ในหลายพื้นที่นำไปสู่ปัญหาต่าง ๆ ทั้งในเชิงสังคมและสิ่งแวดล้อม สถานการณ์ขยะในประเทศไทย จากข้อมูลของกรมควบคุมมลพิษพบว่า ในปี 2567 ประเทศไทยผลิตขยะมูลฝอยประมาณ 25.34 ล้านตัน /ปี ซึ่งเฉลี่ยเป็นประมาณ 69,432 ตัน/วัน โดยสัดส่วนแหล่งกำเนิดขยะมูลฝอยส่วนใหญ่มาจากชุมชน (80%) และขยะที่มาจากแหล่งกำเนิดอื่น เช่น อุตสาหกรรมและการเกษตร การจัดการขยะจากขยะทั้งหมด มีเพียงประมาณ 34% ที่ได้รับการกำจัดอย่างถูกต้อง อีก 32% ถูกนำกลับมาใช้ใหม่ ส่วนที่เหลือมักถูกจัดการอย่างไม่ถูกวิธี เช่น การเผาหรือฝังกลบแบบไม่ปลอดภัย ปริมาณขยะที่นำกลับมาใช้ใหม่ ขยะรีไซเคิล คิดเป็นเพียง 25% ของขยะทั้งหมด โดยมีขยะอินทรีย์ (40%) เป็นส่วนใหญ่ที่สามารถเปลี่ยนเป็นปุ๋ยหมักหรือพลังงานทดแทน (กรมควบคุมมลพิษ, 2567)

ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย เป็นภูมิภาคที่มีพื้นที่กว้างใหญ่ที่สุดและประชากรจำนวนมาก ครอบคลุมพื้นที่ 20 จังหวัด โดยประชาชนส่วนใหญ่มีอาชีพด้านเกษตรกรรม การขยายตัวของชุมชนเมืองในภูมิภาคนี้เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในช่วงไม่กี่ทศวรรษที่ผ่านมา ซึ่งส่วนหนึ่งเป็นผลจากการย้ายถิ่นฐานและการพัฒนาโครงสร้างพื้นฐานในเมืองใหญ่ เช่น ขอนแก่น อุดรธานี และนครราชสีมา อย่างไรก็ตาม การเติบโตอย่างรวดเร็วของเมืองและความหนาแน่นของประชากรส่งผลโดยตรงต่อปริมาณขยะมูลฝอย ในพื้นที่ ข้อมูลจากกรมควบคุมมลพิษระบุว่าภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลิตขยะมูลฝอยปริมาณมากเป็นลำดับที่สองของประเทศ รองจากภาคกลาง โดยในปี 2567 มีการประมาณการว่าปริมาณขยะมูลฝอย ในภูมิภาคนี้ อยู่ที่ประมาณ 4.7 ล้านตันต่อปี หรือเฉลี่ยประมาณ 0.63 กิโลกรัมต่อคนต่อวัน (กรมควบคุมมลพิษ, 2567) ขยะส่วนใหญ่ ที่เกิดขึ้นมาจากชุมชนเมืองและครัวเรือน และการจัดการขยะยังคงเผชิญกับปัญหาหลายด้าน เช่น 1) ขยะที่ไม่ได้รับการจัดการอย่างเหมาะสม มีขยะจำนวนมากที่ไม่ได้ถูกเก็บกวาดและกำจัดอย่างถูกวิธี ส่งผลให้เกิดปัญหาขยะสะสมในพื้นที่สาธารณะ 2)

ระบบการจัดเก็บและคัดแยกขยะไม่ทั่วถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายแห่งยังขาดทรัพยากรทั้งในแง่บุคลากร อุปกรณ์ และงบประมาณที่เพียงพอ 3) พื้นที่ฝังกลบขยะไม่เพียงพอ หลายพื้นที่ประสบปัญหาโรงฝังกลบขยะไม่สามารถรองรับปริมาณขยะที่เพิ่มขึ้นได้ ปัจจัยที่ส่งผลต่อปัญหาขยะในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การขยายตัวของเมืองการเจริญเติบโต ของเมืองในภาคอีสาน เช่น การพัฒนาเขตเศรษฐกิจและแหล่งท่องเที่ยว ส่งผลให้เกิดปริมาณขยะมูลฝอยเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว ขณะเดียวกัน ระบบการจัดการขยะในเมืองส่วนใหญ่ยังไม่ได้ถูกพัฒนาให้ทันกับการเติบโตของชุมชน ส่งผลให้ขยะบางส่วนถูกทิ้งอย่างผิดกฎหมาย หรือไหลลงสู่แหล่งน้ำสาธารณะ วัฒนธรรมและพฤติกรรมของประชาชน ประชาชนบางส่วนในภูมิภาคนี้ยังขาดความตระหนักในเรื่องของการจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพ การคัดแยกขยะในระดับครัวเรือนยังไม่เป็นที่แพร่หลาย และหลายครัวเรือนยังใช้วิธีการเผาขยะเองซึ่งก่อให้เกิดปัญหามลพิษทางอากาศ วิธีการกำจัดขยะ ในภาคอีสานส่วนใหญ่อาศัยการฝังกลบแบบเปิดหรือเผาทำลาย ซึ่งส่งผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมอย่างรุนแรง โดยเฉพาะการปนเปื้อนของสารพิษในดินและแหล่งน้ำ รวมถึงการปล่อยก๊าซเรือนกระจกจากกระบวนการ กำจัดขยะ ส่งผลกระทบ ดังนี้ 1) ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม การสะสมของขยะในแหล่งน้ำทำให้เกิดมลพิษ และกระทบต่อระบบนิเวศทางน้ำ เช่น การตายของสัตว์น้ำในแม่น้ำ ขยะพลาสติกที่ไม่สามารถย่อยสลายได้ ก่อให้เกิดการปนเปื้อนในดิน ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อเกษตร 2) ผลกระทบต่อสุขภาพขยะสะสมที่ไม่ได้รับการกำจัดเป็นแหล่งเพาะพันธุ์แมลงวัน ยุง และสัตว์พาหะนำโรค การเผาขยะในที่โล่งส่งผลให้เกิดมลพิษ ทางอากาศ ซึ่งเป็นสาเหตุของโรคทางเดินหายใจ 3) ผลกระทบต่อเศรษฐกิจค่าใช้จ่ายในการจัดการขยะ ในแต่ละปีของภาคตะวันออกเฉียงเหนือนับว่าเป็นภาระต่อท้องถิ่น ปัญหาขยะส่งผลกระทบทางลบต่อการท่องเที่ยว เช่น สภาพแวดล้อมที่สกปรกในแหล่งท่องเที่ยว (กรมควบคุมมลพิษ, 2567)

การศึกษาเกี่ยวกับปัจจัยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของประชาชนในองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จึงเป็นสิ่งที่มีความสำคัญ การศึกษานี้มีเป้าหมายเพื่อทำความเข้าใจความสัมพันธ์ของปัจจัยต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วมของประชาชน อันจะนำไปสู่การพัฒนากลยุทธ์และมาตรการที่เหมาะสมสำหรับการสนับสนุนการมีส่วนร่วม ในระยะยาวที่เหมาะสมโดยครอบคลุมทั้งในด้านความรู้และความเข้าใจ ทศนคติและพฤติกรรม รวมถึง บริบทเชิงสังคมและเศรษฐกิจของแต่ละพื้นที่ในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผลลัพธ์ที่ได้จากการวิจัยจะช่วยให้หน่วยงานท้องถิ่นสามารถกำหนดนโยบายและแนวทางปฏิบัติที่ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนและบริบทของพื้นที่ได้อย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งยังช่วยส่งเสริมเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน และการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมในระดับภูมิภาคและระดับประเทศในอนาคต

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการขยะของประชาชนในองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. เพื่อศึกษาปัจจัยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของประชาชนในองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3. เพื่อสร้างและยืนยันรูปแบบปัจจัยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของประชาชนในองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

การทบทวนวรรณกรรม

1. แนวคิดการมีส่วนร่วม

Cohen and Uphoff (1980) ได้จำแนกการมีส่วนร่วมของประชาชนเป็น 4 ระดับ ได้แก่

1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ (Decision Making) ซึ่งอาจเป็นการตัดสินใจตั้งแต่ ในระยะเริ่มการตัดสินใจในช่วงของกิจกรรม และการตัดสินใจในการดำเนินกิจกรรม

2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติ (Implementation) ซึ่งอาจเป็นไปในรูปแบบของการเข้าร่วม โดยให้มีการสนับสนุนทางด้านทรัพยากร การเข้าร่วมในการบริหารและการร่วมมือทั้งการเข้าร่วมในการร่วมแรงร่วมใจ

3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ (Benefit) ซึ่งอาจเป็นประโยชน์ทางวัตถุทางสังคม หรือโดยส่วนตัว

4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล (Evaluation) ซึ่งนับเป็นการควบคุมและตรวจสอบการดำเนินกิจกรรมทั้งหมด และเป็นการแสดงถึงการปรับตัวในการมีส่วนร่วมต่อไป

2. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ภาวดี พิมพะสอน (2562) ซึ่งเน้นศึกษาการบังคับใช้กฎหมายและการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ ในเทศบาลเมืองจังหวัดอุดรธานี พบว่า การบังคับใช้ข้อบัญญัติท้องถิ่นเกี่ยวกับการคัดแยกขยะและการลงโทษ ผู้กระทำผิด เช่น การทิ้งขยะในพื้นที่สาธารณะโดยไม่แยกประเภท มีส่วนผลักดันให้ประชาชนปฏิบัติตามระเบียบการจัดการขยะอย่างมีวินัยมากขึ้น

วรรณ โสภ (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลกระทบของนโยบายการจัดการขยะมูลฝอย ในเขตเทศบาลตำบลกาฬสินธุ์ พบว่า ความชัดเจนและความครอบคลุมนโยบาย เช่น การกำหนดวันและเวลาการจัดเก็บขยะที่แน่นอน การลดค่าธรรมเนียมจัดเก็บขยะสำหรับครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการ รีไซเคิล และการจัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกให้กับชุมชน ส่งผลให้ประชาชนตระหนักและสนับสนุนนโยบายมากขึ้น

สุภาวดี อินทะโสภณ (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการขยะในระดับชุมชน จังหวัดนครราชสีมา ซึ่งให้เห็นว่า ค่านิยมเกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคมและแรงจูงใจในด้านผลประโยชน์ เช่น การแลกขยะรีไซเคิลเป็นเงิน หรือการลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน เป็นปัจจัยที่ส่งผล ให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น

นันทนา สุวรรณโณ (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมจัดการขยะ ในชุมชนเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า การรับรู้ถึงผลกระทบของปัญหาขยะที่ชัดเจน เช่น ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม

สุขภาพ และคุณภาพชีวิต มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วมของประชาชน การให้ความรู้และสร้างความตระหนักผ่านกิจกรรมชุมชนสามารถช่วยเพิ่มระดับการรับรู้และพฤติกรรมจัดการขยะที่เหมาะสม

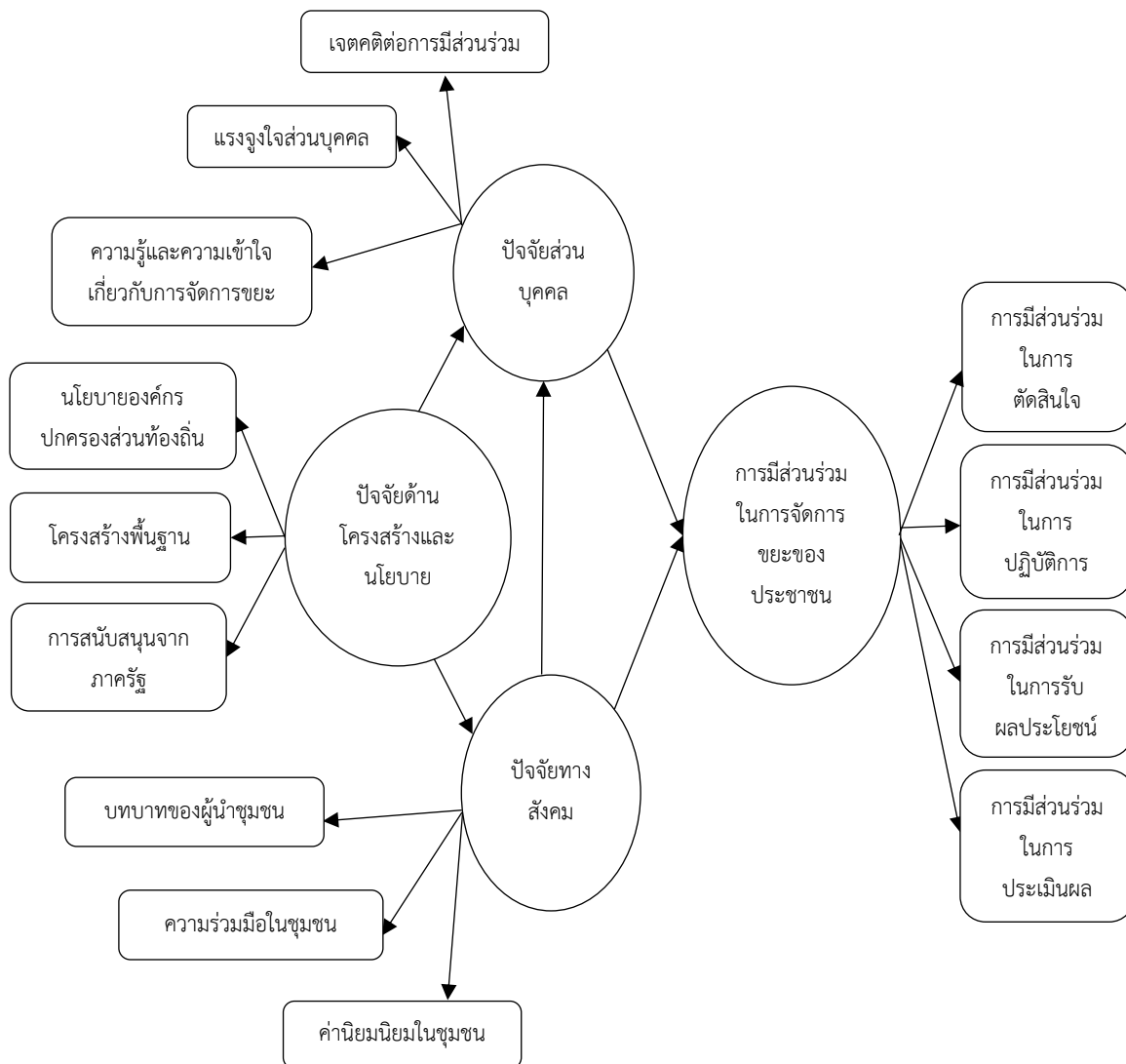
ธีรพล แก้วกอ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของครัวเรือน ในเขตเทศบาลนครอุดรธานี พบว่า ความรู้เรื่องการแยกขยะและการรีไซเคิลเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ประชาชนมีแนวโน้มเข้าร่วมโครงการจัดการขยะมากขึ้น โดยครัวเรือนที่มีความรู้จะสามารถแยกประเภทขยะได้อย่างถูกต้องและลดปริมาณขยะที่ถูกทิ้งลงสู่หลุมฝังกลบ

พงศธร คำประภา (2564) ได้ทำการศึกษาโครงสร้างพื้นฐานที่ส่งเสริมการบริหารจัดการขยะ ในเทศบาลตำบลเขตจังหวัดมหาสารคาม พบว่า การจัดหาอุปกรณ์และบริการ เช่น ถังขยะที่แบ่งประเภท ระบบการจัดเก็บขยะที่มีประสิทธิภาพและการบริหารจัดการจุดรับซื้อขยะรีไซเคิล มีผลสำคัญต่อความสะอาด และความตั้งใจของประชาชนในการจัดการขยะ

สรุปได้ว่า การจัดการขยะอย่างมีประสิทธิภาพในระดับชุมชนและเทศบาลจำเป็นต้องอาศัยปัจจัยหลายมิติที่เสริมกัน ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดนโยบายและบังคับใช้กฎหมายที่เข้มงวดและชัดเจน การสร้างแรงจูงใจทั้งในด้านจิตสำนึกสาธารณะและผลประโยชน์ส่วนตัว ตลอดจนการเสริมสร้างความรู้และจัดเตรียมโครงสร้างพื้นฐานที่สะดวกต่อการดำเนินการ ทั้งนี้การบูรณาการปัจจัยต่าง ๆ ดังกล่าวอย่างสมดุลและต่อเนื่อง จะสามารถนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมของประชาชนในระยะยาว และส่งเสริมให้เกิดการจัดการขยะที่มีประสิทธิภาพและยั่งยืนในอนาคตได้อย่างแท้จริง

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้วิจัย ได้สังเคราะห์กรอบแนวคิดโดยกำหนดตัวแปรต้น จากนักวิชาการต่าง ๆ และกำหนดตัวแปรตามโดยใช้กรอบการมีส่วนร่วม (Cohen and Uphoff (1980) เป็นตัวแปรตาม สรุปกรอบแนวคิดในการวิจัยได้ดังนี้

แผนภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ระเบียบวิธีการวิจัย

การวิจัยนี้ เป็นการวิจัยแบบผสมผสานวิธี (Mixed Method Research) มีขอบเขตของการวิจัย และได้แบ่งระยะการวิจัยออกเป็น 2 ระยะ ดังนี้

ระยะที่ 1 เป็นการวิจัยเชิงปริมาณ เพื่อศึกษาระดับการมีส่วนร่วมและปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการบริหารจัดการขยะของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1. ขอบเขตด้านพื้นที่

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

2.1 ประชากรที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชากรในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 16,878,002 คน (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2567)

2.2 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ ประชากรในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ จำนวน 400 คน โดยหาขนาดของกลุ่มตัวอย่างจากสูตรของ (Yamane, 1973, pp. 580-581)

ระยะที่ 2 เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อสร้างและยืนยันรูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1. ขอบเขตด้านแหล่งข้อมูล

แหล่งข้อมูลที่ใช้ในการวิจัยระยะนี้ใช้แหล่งข้อมูล ดังนี้

1.1 ผลการวิจัยจากการวิจัยในระยะที่ 1 โดยจัดหมวดหมู่ใหม่ตามลำดับของการเกิด (Birth Order) ของรูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

1.2 ผู้ทรงคุณวุฒิและผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการสร้างและยืนยันรูปแบบการมีส่วนร่วม การบริหารจัดการขยะของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

2. ขอบเขตด้านกลุ่มเป้าหมาย

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยระยะนี้ คือ ผู้ทรงคุณวุฒิได้มาโดยการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ที่มีประสบการณ์ตรง (The Critical Incident Technique) และผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในรูปแบบการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ หัวหน้าส่วนราชการ นักวิชาการ และตัวแทนประชาชนผู้มีส่วนได้เสีย จำนวน 20 คน

เครื่องมือในการวิจัย

การดำเนินการศึกษาวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ใช้เครื่องมือและวิธีการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัย ประกอบด้วย แบบสอบถามและแบบสัมภาษณ์ โดยมีรายละเอียด ดังนี้

1. การวิจัยเชิงปริมาณ ใช้แบบสอบถาม จำนวน 3 ตอน ดังนี้ ตอนที่ 1 ข้อมูลส่วนบุคคล ตอนที่ 2 แบบสอบถามวัดการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ ตอนที่ 3 แบบสอบถามวัดความคิดเห็นเกี่ยวกับปัจจัยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีลักษณะเป็นมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ชนิด 5 ระดับ ตามแนวคิดของ Likert (Likert, 1967)

2. การวิจัยเชิงคุณภาพ ผู้วิจัยใช้แบบสัมภาษณ์ การสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ (Informal Interview) ซึ่งผู้วิจัยเป็นผู้สัมภาษณ์เอง เพื่อให้ข้อมูลละเอียดตรงกับวัตถุประสงค์ที่กำหนดไว้ให้มากที่สุด โดยใช้การสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (In-Depth Interview) จากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ จำนวน 20 คน ซึ่งลักษณะ ของแบบสัมภาษณ์ การคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง

วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล ตามขั้นตอน ดังนี้

1. ติดต่อขอหนังสือจากคณะรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์เพื่อขอความอนุเคราะห์จากองค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น ในการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างในการวิจัย

2. นำสำเนาหนังสือขอความอนุเคราะห์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลติดต่อกับองค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่นที่ใช้เป็นกลุ่มตัวอย่าง พร้อมทั้งนัดหมายชี้แจงวิธีการที่จะดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูล

3. ตรวจสอบและคัดแยกแบบสอบถามที่ไม่สมบูรณ์ หรือตอบไม่ครบทุกตอน

4. ทำการลงรหัส จัดระบบข้อมูล วิเคราะห์หาค่าสถิติเพื่อทำการทดสอบสมมุติฐาน

การวิเคราะห์ข้อมูล

การดำเนินการวิเคราะห์ข้อมูลสำหรับการวิจัย ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการเก็บรวบรวมข้อมูลแบบสอบถามโดยนำมาประมวลผลด้วยเครื่องคอมพิวเตอร์โดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางคอมพิวเตอร์ โดยได้กำหนดวิธีการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติ ดังนี้

1. วิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ใช้ค่าเฉลี่ย (Mean) และค่าส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และแปลผลตามเกณฑ์ที่ตั้งไว้
2. วิเคราะห์ความสัมพันธ์เชิงสาเหตุของตัวแปรสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของประชาชน การวิเคราะห์ข้อมูลโดยสมการโครงสร้าง (Structural Equation Modeling: SEM) และกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติที่ .05 เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องกลมกลืนของโมเดลตามสมมติฐานกับข้อมูลเชิงประจักษ์

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน

ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะ ของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ	ระดับ		แปลผล	อันดับ
	การมีส่วนร่วม	S.D.		
	$\bar{X}$	S.D.		
1. การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ	4.06	0.49	มาก	4
2. การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ	3.76	0.57	มาก	3
3. การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์	3.81	0.78	มาก	1
4. การมีส่วนร่วมในการประเมินผล	3.77	0.53	มาก	2
โดยรวม	3.85	0.82	มาก	-

จากตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์ระดับการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของประชาชน ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมและจำแนกเป็นรายด้าน พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 3.85$) เรียงลำดับจากมากไปหาน้อย ได้ดังนี้ การมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ($\bar{X} = 4.06$) รองลงมา คือ การมีส่วนร่วมในการรับผลประโยชน์ ($\bar{X} = 3.81$) การมีส่วนร่วมในการประเมินผล ($\bar{X} = 3.77$) การมีส่วนร่วมในการปฏิบัติการ ($\bar{X} = 3.76$) ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการ ขยะของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ค่าดัชนีความกลมกลืนของรูปแบบสมการโครงสร้างรูปแบบปัจจัยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

ดัชนีวัดความกลมกลืน	เกณฑ์พิจารณา	ค่าดัชนีที่วัดได้	ผลการพิจารณา
P-Value	> 0.05	0.197	ผ่านเกณฑ์
χ^2 / df	< 2.00	1.885	ผ่านเกณฑ์
CFI	≥ 0.95	0.987	ผ่านเกณฑ์
TLI	≥ 0.95	0.977	ผ่านเกณฑ์
RMSEA	< 0.05	0.04	ผ่านเกณฑ์
SRMR	< 0.05	0.02	ผ่านเกณฑ์

จากตารางที่ 2 การตรวจสอบความตรงของแบบจำลองสมมุติฐานการวิจัยกับข้อมูลเชิงประจักษ์ อยู่ในเกณฑ์ที่กำหนด และมีค่าสถิติ ดังต่อไปนี้

Value (χ^2) = 81.055, Degree of Freedom (df) = 43, χ^2 / df = 1.885

Comparative Fit Index (CFI) = 0.987

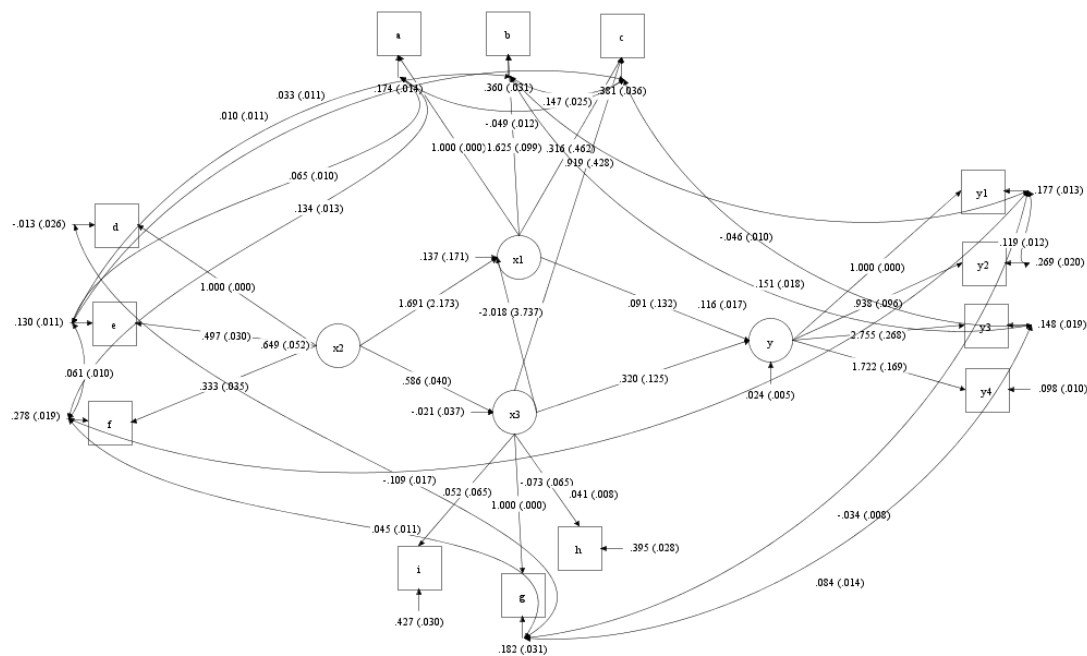
Tucker-Lewis Index (TLI) = 0.977

Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA) = 0.04

Standardized Root Mean Square Residual (SRMR) = 0.02

สรุปค่าสถิติที่เป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนด คือ P-Value = 0.197, χ^2 / df = 1.885, CFI = 0.987, TLI = 0.977, RMSEA = 0.04, SRMR = 0.02

ทั้งนี้ จากตารางที่ 2 ซึ่งแสดงให้เห็นว่า ค่าดัชนีความกลมกลืนของรูปแบบสมการโครงสร้าง (SEM) ปัจจัยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ที่ได้รับการวิเคราะห์ข้อมูลครั้งนี้ ผ่านเกณฑ์ ของดัชนีวัดความกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ โดยสามารถแสดงให้เห็นถึงโครงสร้างของรูปแบบ (SEM) ดังกล่าว ได้ภาพที่ 1 ดังนี้

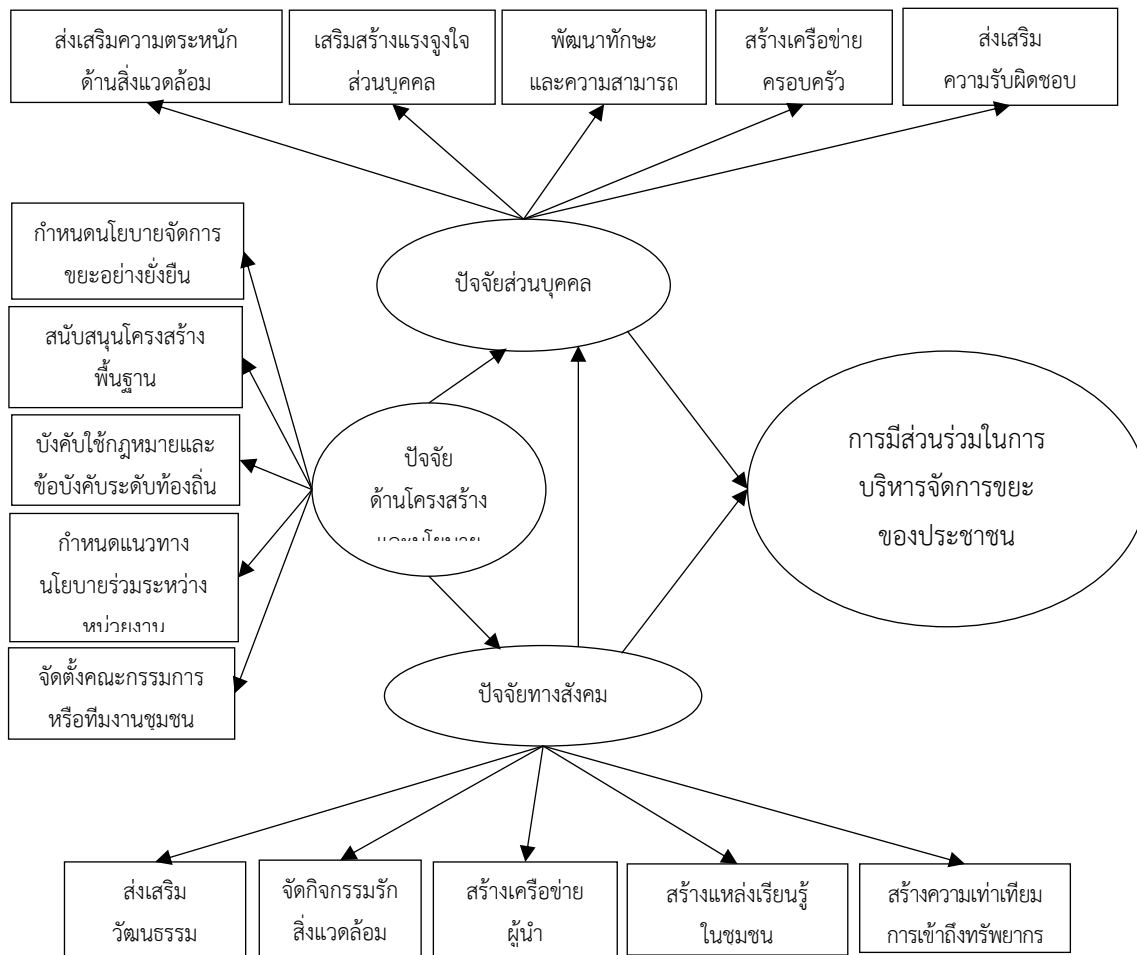

P-Value = 0.197, $\chi^2/df = 1.885$, CFI = 0.987, TLI = 0.977, RMSEA = 0.04, SRMR = 0.02

แผนภาพที่ 2 รูปแบบสมการโครงสร้างปัจจัยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

3. การสร้างและยืนยันรูปแบบปัจจัยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการขยะของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ การสร้างและการยืนยันรูปแบบปัจจัยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือกลุ่มเป้าหมาย คือ ผู้ทรงคุณวุฒิได้มาโดยการเลือก แบบเจาะจง (Purposive Sampling) จากผู้ที่มีประสบการณ์ตรง (The Critical Incident Technique) ได้แก่ ผู้บริหาร ผู้ทรงคุณวุฒิ และผู้ปฏิบัติงาน จำนวน 20 คน พบว่า กลุ่มผู้ทรงคุณวุฒิมีความคิดเห็นต่อรูปแบบปัจจัยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการขยะของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ปัจจัยด้านการบริหาร มีค่ามัธยฐาน อยู่ระหว่าง 4.00-5.00 ระดับความสอดคล้องของคำตอบที่มีค่าความถี่ มากที่สุดมีค่าอยู่ที่ 5.00 และมีค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ น้อยกว่า 1.5 แสดงว่า ผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็น ต่อการพัฒนาสอดคล้องกัน

ผู้วิจัย สามารถสรุปเป็นผังมโนทัศน์รูปแบบปัจจัยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วม ในการบริหารจัดการขยะของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ตามการยืนยันของผู้ทรงคุณวุฒิ ได้ดังภาพที่ 3

แผนภาพที่ 3 รูปแบบปัจจัยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ

สรุปผลการวิจัย

1. ระดับการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการขยะของประชาชนในองค์กรบริหารส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยรวมอยู่ในระดับมาก

2. ปัจจัยเชิงสาเหตุที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการขยะของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ โดยเรียงลำดับค่าสัมประสิทธิ์อิทธิพล โดยรวมจากมากไปหาน้อย คือ ปัจจัยด้านโครงสร้างและนโยบาย ปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยด้านสังคม โดยทั้ง 3 ปัจจัยสามารถอธิบายการผันแปรในการมีส่วนร่วมการบริหารจัดการขยะของประชาชนในองค์กรบริหาร ส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้ร้อยละ 48.30 ($R^2 = 0.483$) อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ที่ระดับ .01 ซึ่งโมเดลมีความสอดคล้องกลมกลืนกับข้อมูลเชิงประจักษ์ $P\text{-Value} = 0.207$, $\chi^2/df = 1.630$, GFI = 0.994, CFI = 0.992, RMSEA = 0.04, SRMR = 0.03

3. รูปแบบปัจจัยความสัมพันธ์เชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ดังนี้ 3.1) การพัฒนาปัจจัยด้าน โครงสร้าง และนโยบาย 3.2) การพัฒนาปัจจัยส่วนบุคคล และ 3.3) การพัฒนาปัจจัยด้านสังคม ผลการยืนยันรูปแบบมีความเหมาะสมระดับมากที่สุด และผู้เชี่ยวชาญมีความคิดเห็นสอดคล้องกัน

อภิปรายผล

จากการวิจัยเรื่อง รูปแบบปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการวิจัย ได้ดังนี้

1. ปัจจัยเชิงสาเหตุที่ส่งผลต่อการบริหารจัดการขยะของประชาชนในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล ปัจจัยด้านโครงสร้างและนโยบาย ปัจจัยด้านสังคม ผู้วิจัยจึงได้นำ 3 ปัจจัยมาอภิปรายผล ดังนี้

1.1 ปัจจัยส่วนบุคคล ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของประชาชน ในองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานการวิจัย ทั้งนี้อาจเป็นเพราะว่า ความตระหนักรู้ด้านสิ่งแวดล้อม ปัจจัยส่วนบุคคล เช่น ระดับการศึกษา ประสบการณ์ และความรู้ความเข้าใจเกี่ยวกับผลกระทบจากขยะต่อสิ่งแวดล้อม อาจส่งผลให้ประชาชนมีแนวโน้ม ที่จะมีส่วนร่วมในการจัดการขยะที่เหมาะสม ทักษะคิดในเชิงบวกต่อการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและค่านิยมที่เน้นความรับผิดชอบต่อสังคม เป็นตัวกระตุ้นให้บุคคลแสดงพฤติกรรมที่ช่วยลดปริมาณขยะหรือสนับสนุน การจัดการขยะอย่างถูกต้อง สถานะทางเศรษฐกิจและสังคม ระดับรายได้และสถานะทางเศรษฐกิจ อาจมีบทบาทในการกำหนดวิธีที่บุคคลจัดการกับขยะ เช่น ความสามารถในการซื้ออุปกรณ์รีไซเคิล หรือลงทุนในวิธีการจัดการขยะที่เป็นมิตรต่อสิ่งแวดล้อม การเข้าถึงข้อมูลจากหน่วยงานในท้องถิ่น การอบรมหรือการรณรงค์จากองค์การบริหารส่วนตำบล อาจช่วยให้ประชาชนมีแนวทางที่ชัดเจน และมีทักษะในการจัดการขยะ ความแตกต่างของพื้นที่ เช่น ในเขตชนบทและในเขตเมือง อาจมีผลต่อวิธีการจัดการขยะ โดยในชนบทอาจมีการนำขยะมาใช้ซ้ำในเกษตรกรรม ในขณะที่เขตเมืองอาจใช้บริการ เก็บขยะมากกว่า สอดคล้องกับงานวิจัยของ นันทนา สุวรรณโณ (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการจัดการขยะในชุมชนเมือง จังหวัดขอนแก่น พบว่า การรับรู้ถึงผลกระทบของปัญหาขยะที่ชัดเจน เช่น ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม สุขภาพ และคุณภาพชีวิต มีความสัมพันธ์เชิงบวกกับการมีส่วนร่วม ของประชาชน การให้ความรู้และสร้างความตระหนักรู้ผ่านกิจกรรมชุมชนสามารถช่วยเพิ่มระดับการรับรู้ และพฤติกรรมการจัดการขยะที่เหมาะสม สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชีรพล แก้วก้อ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของครัวเรือนในเขตเทศบาลนครอุดรธานี พบว่า ความรู้เรื่องการแยกขยะ และการรีไซเคิลเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลให้ประชาชนมีแนวโน้มเข้าร่วมโครงการจัดการขยะมากขึ้น โดยครัวเรือนที่มีความรู้จะสามารถแยกประเภทขยะได้อย่างถูกต้อง และลดปริมาณขยะที่ถูกทิ้งลงสู่หลุมฝังกลบ สอดคล้องกับงานวิจัยของ สุภาวดี อินทร์โสภณ (2562) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ปัจจัยที่ส่งผลต่อ การจัดการขยะในระดับชุมชน จังหวัดนครราชสีมา ชี้ให้เห็นว่าค่านิยม

เกี่ยวกับความรับผิดชอบต่อสังคม และแรงจูงใจในด้านผลประโยชน์ เช่น การแลกขยะรีไซเคิลเป็นเงิน หรือการลดค่าใช้จ่ายในครัวเรือน เป็นปัจจัยที่ส่งผลให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรมมากขึ้น

1.2 ปัจจัยด้านโครงสร้างและนโยบาย ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะ ของประชาชนในองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐาน การวิจัยทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การจัดหาโครงสร้างพื้นฐาน การมีระบบเก็บขยะที่เหมาะสม เช่น รถเก็บขยะ ที่ให้บริการครอบคลุม การตั้งถังขยะที่จัดประเภทได้ชัดเจน หรือการมีจุดบริการรับซื้อวัสดุรีไซเคิล ส่งผลให้ประชาชนสะดวกในการแยกและจัดการขยะของตน นโยบายการบังคับใช้กฎหมายท้องถิ่นหรือข้อบังคับที่ชัดเจนเกี่ยวกับการจัดการขยะ เช่น การกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ทิ้งขยะผิดที่ หรือมาตรการลดการใช้พลาสติกแบบครั้งเดียว (Single-Use Plastics) ช่วยกำหนดแนวทางที่ประชาชน ต้องปฏิบัติตามความสามารถในการบริหารจัดการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) เช่น การจัดทีมงาน และอุปกรณ์ที่เพียงพอ การจัดงบประมาณสนับสนุน การติดตามผล และการสร้างเครือข่ายร่วมมือกับชุมชน ช่วยให้เกิดการบริหารจัดการขยะอย่างเป็นระบบและมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ พงศธร คำประภา (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง โครงสร้างพื้นฐานที่ส่งเสริมการบริหารจัดการขยะ ในเทศบาลตำบลเขตจังหวัดมหาสารคาม พบว่า การจัดหาอุปกรณ์และบริการ เช่น ถังขยะที่แบ่งประเภทระบบการจัดเก็บขยะที่มีประสิทธิภาพ และการบริหารจัดการจุดรับซื้อขยะรีไซเคิล มีผลสำคัญต่อความสะดวก และความตั้งใจของประชาชนในการจัดการขยะ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วิมลวรรณ โสภา (2563) ได้ทำการวิจัยเรื่อง ผลกระทบของนโยบายการจัดการขยะมูลฝอย ในเขตเทศบาลตำบลกาฬสินธุ์ พบว่า ความชัดเจนและความครอบคลุมนโยบาย เช่น การกำหนดวันและเวลาการจัดเก็บขยะที่แน่นอน การลดค่าธรรมเนียมจัดเก็บขยะสำหรับครัวเรือนที่เข้าร่วมโครงการรีไซเคิล และการจัดกิจกรรมสร้างจิตสำนึกให้กับชุมชน ส่งผลให้ประชาชนตระหนักและสนับสนุนนโยบายมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ภาวดี พิมพะสอน (2562) ซึ่งเน้นศึกษาการบังคับใช้กฎหมายและการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ ในเทศบาลเมืองจังหวัดอุดรธานี พบว่า การบังคับใช้ข้อบัญญัติท้องถิ่นเกี่ยวกับการคัดแยกขยะและการลงโทษ ผู้กระทำผิด เช่น การทิ้งขยะในพื้นที่สาธารณะโดยไม่แยกประเภท มีส่วนผลักดันให้ประชาชนปฏิบัติตามระเบียบการจัดการขยะอย่างมีวินัยมากขึ้น

1.3 ปัจจัยด้านสังคม ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะของประชาชน ในองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเป็นไปตามสมมุติฐานการวิจัย ทั้งนี้ อาจเป็นเพราะว่า การร่วมมือกันในระดับชุมชน เช่น โครงการรณรงค์สร้างความตระหนักรู้หรือกิจกรรม แยกขยะภายในหมู่บ้าน ส่งผลให้ประชาชนเกิดความรู้สึกเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการและมีความร่วมมือ อย่างเต็มที่ บทบาทของผู้นำชุมชน ผู้นำชุมชน เช่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรืออาสาสมัครในพื้นที่มีบทบาท สำคัญในการส่งเสริมและชี้แนะแนวทางปฏิบัติเรื่องการจัดการขยะ รวมถึงการเป็นแบบอย่างที่ดี ความสัมพันธ์ และการสื่อสารในกลุ่มครอบครัว เพื่อน และชุมชน เช่น การถ่ายทอดข้อมูลเกี่ยวกับการจัดการขยะจากคน ในครอบครัวหรือจากกลุ่มชุมชน ทำให้การจัดการขยะมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัย ของ กมลชนก วิจิตรแพทย์ (2564) ได้ทำการวิจัยเรื่อง การส่งเสริมพฤติกรรมแยกขยะในชุมชนจังหวัดอุดรธานี พบว่า ชุมชนที่มีการสร้างเครือข่ายที่ตระหนักรู้สมาชิก เช่น การพูดคุยและการแลกเปลี่ยน ประสบการณ์เกี่ยวกับการจัดการขยะ สามารถเพิ่มการตระหนักรู้

และผลักดันให้เกิดพฤติกรรมร่วมมือในการจัดการขยะได้อย่างมีประสิทธิภาพ สอดคล้องกับงานวิจัยของ วรัญญา ชัยมงคล (2563) ได้ทำการวิจัย เรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการขยะ ในเขตเทศบาลตำบล ร้อยเอ็ด พบว่า ผู้นำชุมชนที่มีบทบาทเชิงรุกในการสนับสนุนให้ประชาชนตระหนักถึงปัญหาขยะ และมีส่วนในการสร้างความร่วมมือผ่านการจัดประชุม การอบรม หรือกิจกรรมในชุมชน ส่งผลให้ชาวบ้านรู้สึกมั่นใจและสนใจที่จะเข้าร่วมมากขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ประภัศร บุญเกียรติ (2562) ซึ่งศึกษากิจกรรมสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมในเขตเทศบาลนครขอนแก่น พบว่า กิจกรรมที่มีการจัดอย่างต่อเนื่อง เช่น การรณรงค์วันปลอดขยะ การแข่งขันแยกขยะในโรงเรียน หรือโครงการ “หมู่บ้านสีเขียว” สามารถกระตุ้นให้ประชาชนเกิดจิตสำนึกและเพิ่มการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะเพื่อนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ส่งเสริมการรับรู้และความตระหนักในปัญหาขยะมูลฝอย ควรจัดกิจกรรม และโครงการ ให้ความรู้เกี่ยวกับผลกระทบของการจัดการขยะที่ไม่เหมาะสมต่อสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ โดยเน้น การสื่อสารผ่านช่องทางที่เข้าถึงประชาชนได้ง่าย เช่น สื่อชุมชนหรือเครือข่ายสังคมออนไลน์

1.2 พัฒนาภาวะผู้นำชุมชนด้านสิ่งแวดล้อม สนับสนุนผู้นำชุมชนให้มีบทบาทเป็นตัวกลาง ในการกระตุ้นและชักชวนสมาชิกในชุมชนให้มีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะ เช่น การให้คำแนะนำ การประสานงาน และการนำกิจกรรมเกี่ยวกับสิ่งแวดล้อมในพื้นที่

1.3 ออกนโยบายส่งเสริมพฤติกรรมลด คัดแยก และรีไซเคิลขยะ ควรสร้างแรงจูงใจ เช่น การมอบสิ่งของรางวัลสำหรับผู้ที่มีการคัดแยกขยะอย่างต่อเนื่อง หรือการจัดตั้งระบบแลกเปลี่ยนขยะ รีไซเคิลเป็นคะแนนสะสมเพื่อใช้ในการซื้อสินค้า

1.4 ส่งเสริมเครือข่ายความร่วมมือภายในชุมชน จัดตั้งกลุ่มหรือองค์กรท้องถิ่นที่เน้น การบริหาร จัดการขยะ เช่น กลุ่มอาสาสมัครด้านสิ่งแวดล้อม หรือการร่วมมือระหว่างชุมชนใกล้เคียงเพื่อดำเนินกิจกรรมการบริหารจัดการขยะร่วมกัน

1.5 พัฒนาระบบโครงสร้างพื้นฐานในการจัดการขยะ เพิ่มจุดทิ้งขยะที่ถูกต้องและเพียงพอ จัดหาถังขยะที่แยกประเภท รวมถึงส่งเสริมให้เกิดการบำบัดขยะภายในชุมชนด้วยเทคโนโลยีที่เหมาะสม เช่น การทำปุ๋ยหมักจากขยะอินทรีย์

1.6 ใช้กฎหมายหรือระเบียบควบคุมให้ประชาชนปฏิบัติตาม บังคับใช้ระเบียบในการจัดการขยะ อย่างเข้มงวด เช่น การกำหนดบทลงโทษสำหรับผู้ทิ้งขยะผิดที่ผิดทาง พร้อมทั้งเน้นการประชาสัมพันธ์ ให้ประชาชนทราบถึงความสำคัญของระเบียบดังกล่าว

1.7 ประเมินผลและปรับปรุงกลยุทธ์อย่างต่อเนื่อง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ควรกำหนด การประเมินผลโครงการด้านการจัดการขยะในชุมชนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อนำข้อมูลไปปรับปรุงกลยุทธ์ให้มีความเหมาะสมกับบริบทของพื้นที่และตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน

2. ข้อเสนอแนะเพื่อทำการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรศึกษาปัจจัยด้านเศรษฐกิจที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะ เช่น การให้แรงจูงใจหรือสิทธิประโยชน์ในการจัดการขยะ พร้อมวิเคราะห์ความยั่งยืนของแนวทางที่ได้รับ การสนับสนุนจากภาครัฐและองค์กรภาคเอกชน

2.2 ควรศึกษาผลกระทบจากการมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการขยะต่อพฤติกรรมของชุมชน วิจัยเชิงเปรียบเทียบระหว่างชุมชนที่มีการมีส่วนร่วมในการจัดการขยะกับชุมชนที่ไม่มีการมีส่วนร่วม เพื่อประเมินผลกระทบทั้งในด้านการลดปริมาณขยะ การปรับเปลี่ยนพฤติกรรม และการเกิดประโยชน์ ด้านสิ่งแวดล้อมและสุขภาพ

เอกสารอ้างอิง

- กมลชนก วิจิตรแพทย์. (2564). *การส่งเสริมพฤติกรรมการแยกขยะในชุมชนจังหวัดอุดรธานี* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- กรมควบคุมมลพิษ. (2567). *รายงานสถานการณ์ขยะมูลฝอยในประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม.
- ธีรพล แก้วกอ. (2564). *การมีส่วนร่วมในการจัดการขยะของครัวเรือนในเขตเทศบาลนครอุดรธานี* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรธานี.
- นันทนา สุวรรณโณ. (2563). *ปัจจัยที่มีผลต่อพฤติกรรมการจัดการขยะในชุมชนเมือง จังหวัดขอนแก่น* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- ประภัสสร บุญเกียรติ. (2562). *กิจกรรมสร้างจิตสำนึกด้านสิ่งแวดล้อมในเขตเทศบาลนครขอนแก่น* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พงศธร คำประภา. (2564). *โครงสร้างพื้นฐานที่ส่งเสริมการบริหารจัดการขยะในเทศบาลตำบลเขตจังหวัดมหาสารคาม* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม.
- ภาวดี พิมพ์สอน. (2562). *การบังคับใช้กฎหมายและการบริหารจัดการเชิงกลยุทธ์ในเทศบาลเมืองจังหวัดอุดรธานี* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี.
- วรรณ โสภา. (2563). *ผลกระทบของนโยบายการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลกาฬสินธุ์* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์.
- วรัญญา ชัยมงคล. (2563). *การมีส่วนร่วมของประชาชนในการบริหารจัดการขยะในเขตเทศบาลตำบลร้อยเอ็ด* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏร้อยเอ็ด.
- วิมลวรรณ โสภา. (2563). *ผลกระทบของนโยบายการจัดการขยะมูลฝอยในเขตเทศบาลตำบลกาฬสินธุ์* (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์.
- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2567). *จำนวนประชากรในเขตองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. สำนักงานสถิติแห่งชาติ.

- สุภาวดี อินทรโสภณ. (2562). ปัจจัยที่ส่งผลต่อการจัดการขยะในระดับชุมชน จังหวัดนครราชสีมา (วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต). มหาวิทยาลัยราชภัฏนครราชสีมา.
- Cohen, J. M., & Uphoff, N. T. (1980). *Participation's place in rural development: Seeking clarity through specificity*. *World Development*, 8(3), 213–235.
- Likert, R. (1967). *The human organization: Its management and value*. McGraw-Hill.
- Yamane, T. (1973). *Statistics: An introductory analysis* (3rd ed.). Harper and Row.

